

(המשך מעמוד 15)

הדבר שבו כפרו קודם לכן במשך שנים — שצריך לייצב את שער-החליפין. אז אני יכול להגיד לחוכמו של פרס שלמד באיחור, ולזכותו שלמד את דרכי בר הנכון. יחד עם זאת המדיניות ההיא היתה מלווה בריבית קטלנית ואת זה הוא לא למד. מה הוא יעשה בימים הקרובים אינני יודע, אבל לפי היועצים סוסי כנים אותו, אני לא חושב שהם ילמדו אותו ורוקא לייצב את שער-המטבע. אבל אולי מזה שקורה עכ"ל שיו זן תוצאה של התוכנית הכלכלית שלו ואם כן, אז אולי התוכנית הכלכלית שלו אינה הצלחה בליבך גדולה שיש להתגאות בה? באופן פילוסופי כל דבר הוא תוצאה של משהו.

מבחינת המדיניות הכלכלית, יש צורך לפעמים להגיד שאנחנו הולכים על השקפות חרשות. דבר שרציתי לעשות ב-1983.

אני יכול להגיד שהמיסמך שניסח את עקרונות התוכנית הקרויה דולרי וציה, בידי הר"ר יקיר פלסנר, הוא, לדעתי, המיסמך הכלכלי החשוב ביותר שנכתב בשנות ה-1980. חלק בוצע, והביא תועלת, וחלק לא. למשל הרעיון שהשכר יהיה נקוב כפי רכישות ארריים, אילו היה דבר כזה, אי אפשר היה להעלות שכר במנוחים שיקליים, ולדרוש אחרי-כך פחות כדי

אבל המשק משלם מחיר, וגם הוא חסוב. **● ואתה חושב שמה שקורה עכשיו הוא תוצאה של התוכנית הכלכלית מ-1985?** צריך להפריד. בתוכנית הכלכלית של 1985 היה חלק חיובי, שהוא ייצוב שער-החליפין. וחלק שלילי, שהוא

„צריך לפתור בשכר במישרין, ולא דרך פיתוחים, המגבירים באופן אוטומטי את האינפלציה“

הריבית הקטלנית. התמוטטות וקשיים באלפי מפעלים קטנים בשער הריבית. המהומות בשטחים, למשל, פוג-עות ב-2% מהתוצר. אבל משק מתגבר, ומתאים את עצמו לפגיעה בסדר-גודל כזה. הוריעו שענה הבנייה מייעל את עצמו מבחינת מיכון. זה דבר חיובי. אבל הריבית היא גורם ששום מיפ על ריווח לא יכול לשאת. ברור שיש קשר בין ריבית לבין המצב במשק.

● ברור לך מה צריך לעשות עכשיו? ברור לי מה לא צריך לעשות — לא לפחד. ברור לי שצריך להוריד את שער-הריבית במשק למימדים מערביים. כשמדברים שהריבית תרד ל-18% או 20% באופן ריאלי, גם בזה אי אפשר לעמוד. אצלנו שמעו שבבריטניה זכר ארצות-הברית השתמשו גם בשער-הריבית כמכשיר להורדת אינפלציה. אבל לא היו ריביות של 20%.

● אבל גם האינפלציה שם לא היתה גבוהה כמו כאן. נכון, אבל את האינפלציה לא הרדו בעיקבות הריבית, אלא בייצוב שער-החליפין. ראינו את זה ב-'85. האינפלציה נבלמה תוך שלושה חודשים.

● אז המצב נשמע חרסי-תרן.

כמעט אין בעייה כלכלית שאי אפשר לתפור אותה במחיר מסויים, וכמעט אין פיתרון כלכלי שלא יוצר בעייה. ברור שבצעדים חכמים ניתן לצאת מעניין הריבית. ואילו היו נוקט'טים צעדים פיקחיים, לא היו נכנסים לעניין הזה. אבל זו בלי ספק בעייה קשה, כי כבר אי אפשר להציל עסק שנהרס.

● ועל אחת כמה וכמה אלפי מובטלים. זו המשמעות של הריסת עסק.

פולניתי? כי בהונגריה כבר לא קיימת השיטה הזאת. ובנושא הזה צריך לפעול.

קיימת האופציה של מכירת חברות ממסלתיות, אבל אפשר לצמצם את המשק הציבורי גם בדרכים נוספות. מוכרחים להשאיר מרחב תימרון למשק הפרטי בישראל, כי עתיד הכלכלה

„הבנקים לא יוכלו לגבות את הריבית הרשומה, ובסוף היא תירשם כהפסד. זה רווח מדומה“

הישראלית, מבחינת התוצר, תלוי בהתפתחותו של המשק הפרטי, הפועל לפי שיקולים כלכליים, המייעל את עצמו לפי שיקולים אלה, כשהממשלה דואגת למדיניות כלכלית משלימה.

● כמה שנים קשות צפויות לנו, לפי דעתך?

זה לא תלוי מה ייעשה. אני לא יכול, ולא צריך, לשפוט ולרונ את

כל בעיות המשק. היא לא פותרת את מאזן-התשלומים, אבל פותרת את בעיית האינפלציה. שנתיים לקח להבין את זה. את עניין הריבית לא הבינו כראוי עד היום. לפעמים את הא"ב לומדים בשנתיים ואת ג"ר לוקח עוד כמה שנים ללמוד.

● וזה מרגיז אותך שאתה יודע והם לא?

לא, להיפך, אני מרוצה מזה שאני יודע. מרגיז אותי שאנשים שיש להם כל היסוד וכל הכישרון להבין את ההתפתחויות, שבויים בשיגרה מחשבתית. בעצם יש לזה גם סיבות מחשבתיות. אנשים למדו מה שהפרופסורים שלהם לימדו לפני 30 שנה. לפעמים יש בכלכלה פריצות מחשבתיות. למי של התיאוריה של קנס, שאין להילחם באבטלה ורוקא על-ידי הגדלת הגרעון הממשלתי בתקציב. הפריצה המחשבתית הזאת היתה בשנות ה-30. בשנות ה-20 לא הבינו את זה, ורק אחרי מל' חמת-העולם-השנייה המחשבה הזאת נעשתה נחלת הכלל.

ב-1929, בזמן משבר הבנקים בארצות-הברית, התרופה שהמליצו עליה אנשי האקדמיה היתה תקציב מאוזן וריסון מוניטרי. דבר שגרם להתרופת המשבר. מעניין שבמשבר הבנקים בארצות-הברית ב-1987, היו כאלה שחזרו על אותן עצות, והיו שנתנו עצות הפוכות. וכאן גדולתו של רגן, שאיננו כלכלן, שהוא פעל בתיאום עם הבנק המרכזי של ארצות-הברית, ובני גוד לעצות שניתנו לו לא חזר על שגגות אות 1929, ובאמת מנע את התפתחות המשבר. אבל על רגן לא נוהגים לומר דברים טובים. כי הוא היה שחקן-קול'נוע, ואיך שחקן-קולנוע יכול להיות נשיא טוב? יש סנוביות כזה. אבל הוא יכול, ורגן הוא הרוכח, ולא רק מבחינה כלכלית.

● פרס, או מישהו מאנשיו, באו להתייעץ איתך? לא, לא היתה התייעצות. כאשר פרס היה ראש-ממשלה ואני לא הייתי בתפקיד, הוא הזמין אותי להתייעץ צות, שמע ממני על יתרונות ייצוב שער-המטבע, יעצתי לו גם להיוועץ בפרופסורים מיכאל ברונו ובפינחס זוסמן, שתמכו בייצוב שער-המטבע. בסופו של דבר הוא פנה למהלך הזה כראש-ממשלה.

● ואז לא דיברת איתו על הריבית? לא, זה היה ב-'84. אז נמתחה עליי ביקורת חריפה, אחרי שנודע על אומץ ליבו של פרס שהזמין אותי להתייעץ צות. נתתי לו אז עצה שהוכחה בדיוק כנכונה.

● ואתה לא מזדב להם עצות עכשיו?

כששייאלים אותי, או כשיש לי הר דמנות ו-רום להביע דעתי, אני מביע אותה. אינני חושב שאני צריך לעמוד ולבקש ראינות. דיעותי ידועות, ואין צורך רווקא להיפגש איתי כדי לדעת מהן דיעותי. אני רוצה להרגיש שזה לא אומר שהצלחתי להגשים בעצות את כל מה שאני מטיף לו. כפי שציינת, כמות ההפרעות שהיתה לי, היתה הרבה יותר גדולה ממה שניצבת היום מול פרס.

● ובסך-הכל הצלחת?

בתור שר-האוצר היו לי כמה הצלחות וכמה בעיות. ההצלחות היו במניעת עלייתה של האינפלציה. היא עמדה, כשקיבלתי את התפקיד, על 130% לשנה, וזאת היתה רמתה בסוף תפקידי, כאשר הלכתי לשלב הראשון של ביצוע התוכנית הקרויה דולרי-ציה. במהלך התפקיד הצלחתי לשמור על משק ללא אבטלה משמעותית, וזה נתאים של משבר בינלאומי גדול בשנים '82-83. המיפעלים לא התמוטטו. הבעייה היתה בתחום המאזן המיסחרי, כאשר גדל הגרעון, אבל אז היתה תקופה של ירידה כללית בסחר הבינלאומי, אפילו של יפאן וארצות מערב-אירופה וארצות-הברית. ובמצב כזה מנעתי את המשבר הבינלאומי מלזבוא לישראל. זה תמיד מבקרים שר-אוצר על משהו שמתרחש אצלו, אבל אף פעם לא משכחים אותו על משבר שהוא מנע.

אני יכול לזקוף לזכותי שזה קרה

ציון צפורה, העולם הזה



ארידור בימי זוהרו עם מנחם בגין, שימחה ארליך, אריאל שרון, משה ניסים ודויד לוי. מרגיז אותי שאנשים שבויים בשיגרה מחשבתית...

המדיניות הכלכלית כשהיא בחיתוליה. התמונה הקודרת היא תמונה שאי נני מציייר אותה, אני רואה אותה, והיא באמת לא היתה קיימת בישראל יותר מ-20 שנה. אף בזמן האינפלציות הגדולות, המשק עבר. הוא עבר לא טוב, אבל עבר.

היום יש ירידה, וקיפאון בייצור-תעשייתי, ואין לנו סיבה של משבר בינלאומי, אין לנו מילחמת-הלבנון. עניין המהומות הוא בגדר 2%. כלומר, הסיבות למשבר נובעות רק ממדיניות הכלכלית שלנו. גם המיתון בשנות ה-60 ממדיניות כלכלית שלנו, אבל אז חשבו שזו דרך להבראה כלכלית. (פינחס) ספיר ז"ל לא עשה מיתון כי רצה לגרום לאבטלה. הוא חשב, בטיעות, שזו דרך להבראה כלכלית. גם מי שגרם לריבית הקטלנית חשב שזה הכרח שאין להימנע ממנו, אלא שזו היתה טעות כקונספציה.

● שהם עדיין לא מבינים?

קשה לי לדעת היום אם כבר מבינים זאת או לא. כשדיברתי ב-1983 על ייצוב שער-החליפין, הייתי בטוח שזה יבוצע בסופו של דבר. ובראינות שנת-1984-1985 הסברתי שלא תהיה אפשרות להימנע מייצוב שער-החליפין, גם אם לא יקראו לזה דולרי-ציה, ואכן זה קרה בסופו של דבר. גם אמרתי תי א להוריר ויציה לא פותרת את

● זה יחזור לישראל שהבל בידי הממשלה?

לא, אבל זה אופייני למשק לא-בריא. הבעייה איננה הסקטור הממ'שלי, אלא היקפו של הסקטור הציבורי — כולל המיפעלים ההסתדרותיים — וכמה שהיקף המשק הציבורי גדול יותר, כך נותר פחות למשק הפרטי.

במדינות קומוניסטיות המשק הציבורי מגיע כמעט למאה אחוז. במדינות

„השבוע החילו לדבר על רעיונות נואלים, כמו פיתוח חחל ורעיונות-הבל נוספים“

סוציאליסטיות המשק הציבורי קטן יותר, יחסית, מאשר בישראל. גם במדינות קומוניסטיות מתחילים להבין שצריך לצמצם את היקף המשק הציבורי. אני טוען שאצלנו עוברת, מבחינה מסוימת, השיטה הפולנית. למה

והרברים האלו אינם טעונים הוכחה, ואינם מוכשחים, אלא שטענו שזה היה בלתי-נמנע כדי להוריד את האינפ'לציה.

● והיחידים שהרוויחו משרי הריבית הגבוהים היו הבנקים.

הם הרי הרוויחו כרישומים שלהם, הם לא יוכלו לגבות את הריבית שכתבו בה כפריים, והמבחינה הזאת צדק יעקב גביש שאמר שזו אבטלה, כמו הרמת מניות הבנקים בזמן הוויסות. הבנקים לא יוכלו לגבות את הריבית הרשומה, ובסוף היא תירשם מיפעלים מתמוטטים, וגם משק נפגע. אין מהלך כלכלי שהוא חיובי ואין בו שוליה. אם מורידים שער-ריבית, כוודאי שיש מחיר במטבע-זר. אבל עדיין זה היה כדאי. קיבלנו מיליארד וחצי דולר סיוע כלכלי מיוחד מארצות-הברית ב-1985-1986, כדי שנוכל לעמוד בתוכנית הכלכלית שלנו. מה שקרה הוא שביזבזנו את המיליארד הזה, וגם נקטנו בשיעורי-ריבית ההורסים את המשק. ובאמת נתקלים בבעיות ריבית שאני לא יכול לומר שיש להן פיתרון קל.

לפחות. כי אם השכר היה צמוד לשער המטבע, הוא היה עולה אוטומטית עם כל פיתוח. כלומר, התעשיינים היו יודעים שפיתוח לא יכול לעזור להם, ואז העלאות-השכר היו הולכות באופן טבעי לאותם המיגורים שיכולים להריז. וזאת. היה נבלם הצורך בפיתוח, והיה מתקיים כאופן חיובי תהליך של שינוי במיבנה המשק. יכלו לבצע את זה. תחת זה מנצעים העלאות-שכר שיקלילות ופיתוח שכל לשחוק אותן. אז כמילא כל התועלת של הפיתוח

„אסון כזה לא היה במשק מאז המיתון של אמצע שנות ה-80“

היא בכך שהוא שוחק שכר, או למה אי-אפשר לטפל בשכר בלי פיתוח? רק משהו שזה נוח יותר מבחינת יחסי-ציבור ויחסים בין הממשלה להסתדרות? **● אלה לא דברים בלתי-יחשויים.**